Publicatieblad
van de Europese Unie

NL
C-serie

C/2024/2101

26.3.2024

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité inzake het voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties

(COM(2023) 533 final — 2023/0323 (COD))

(C/2024/2101)

Rapporteurs: **Panagiotis GKOFAS**

Alena MASTANTUONO

Angelo PAGLIARA

Adviesaanvraag	Raad van de Europese Unie, 6.10.2023
	Europees Parlement, 2.10.2023
Rechtsgrond	Artikelen 114 en 304 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie
Bevoegde afdeling	Interne Markt, Productie en Consumptie
Goedkeuring door de afdeling	20.12.2023
Goedgekeurd door de voltallige vergadering	17.1.2024
Zitting nr.	584
Stemuitslag	
(voor/tegen/onthoudingen)	215/14/8

1. **Conclusies en aanbevelingen**

1.1. Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC) is ingenomen met de mededeling van de Commissie over het steunpakket voor kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) en staat achter het voornemen van de Commissie om betalingsachterstanden verder te bestrijden. Op tijd betalen draagt bij tot een gezonder economisch klimaat en dient het strategische doel om de eengemaakte markt te verdiepen. Tegelijkertijd vreest het Comité dat de omzetting van de huidige richtlijn in een verordening de flexibiliteit van de lidstaten en het ondernemingsklimaat zou kunnen beperken in een tijd van meervoudige uitdagingen in de hele EU, en dringt het aan op verdere beoordeling van de voorgestelde maatregelen en op een evenredige en op maat gesneden aanpak van de uitvoering.

1.2. Het EESC merkt op dat de cultuur van betalingsachterstand aanzienlijk verschilt van sector tot sector en van lidstaat tot lidstaat. Het stelt ook twee grote algemene problemen in verband met betalingsachterstanden vast: ten eerste de handhaving van de huidige regels, en ten tweede betalingsachterstanden van overheidsdiensten, ondanks de in de huidige richtlijn vastgestelde limiet van zestig dagen. De gemiddelde werkelijke betaling door de publieke sector is 13 dagen langer dan die van bedrijven, die geen limiet hebben voor betalingstermijnen. Derhalve verzoekt het EESC overheidsdiensten om het goede voorbeeld te geven en de geldende regels na te leven.

1.3. Schuldeisers deinzen ervoor terug het verschuldigde bedrag via de rechter terug te vorderen omdat de gerechtelijke procedures in sommige EU-lidstaten veel tijd in beslag nemen en hoge kosten meebrengen, en omdat zij bang zijn voor de impact daarvan op de zakelijke relatie. Er moet beter gebruik worden gemaakt van digitale hulpmiddelen en meer worden ingezet op financiële geletterdheid en op andere garanties (d.w.z. bankgaranties, betaling van de aankoopprijs als onderpand of retentierecht) en alternatieve manieren om geschillen op te lossen.

1.4. Het EESC ziet de mogelijke voordelen van de invoering van nationale handhavingsinstanties. Het wijst er echter op dat deze instanties objectief moeten werken en maximale vertrouwelijkheid moeten waarborgen bij de behandeling van commercieel gevoelige informatie van zowel ondernemingen als overheidsdiensten, zonder verdere verplichtingen op te leggen met betrekking tot verslaglegging.

1.5. Het EESC steunt de ontwikkeling van programma's voor financiële geletterdheid die worden aangeboden in samenwerking met nationale overheden, de banksector, Europese agentschappen/instellingen (bijvoorbeeld de European Small Business Alliance (ESBA)/ECB) en bedrijfsorganisaties. Overheidsdiensten of -agentschappen, naast sociale partners en kamers van koophandel, zouden diensten voor financiële geletterdheid en voor advies over betalingsachterstand kunnen aanbieden zonder dat ze onder de regelgeving voor staatssteun vallen.

1.6. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar betalingsachterstanden bij handelstransacties tussen Europese bedrijven en entiteiten uit derde landen.

1.7. In het verslag waarin wordt geëvalueerd hoe de verordening is uitgevoerd, moet rekening worden gehouden met de beoordelingen en verslagen van het EESC, de sociale partners en de kamers van koophandel, in samenwerking met de andere medewetgevers.

2. **Achtergrond**

2.1. In september 2023 publiceerde de Commissie het steunpakket voor kmo's, met een voorstel voor een verordening inzake betalingsachterstand, een voorstel voor een richtlijn inzake fiscale vereenvoudiging voor kmo's en een reeks maatregelen om de prestaties van kmo's te verbeteren, met nadruk op de verbetering van de agenda voor betere regelgeving, betere toegang tot financiering, bijscholing van werknemers en andere ondersteunende mechanismen.

2.2. Het pakket omvat ook de herziening van het rechtskader voor de richtlijn betalingsachterstand teneinde de tekortkomingen die voortvloeien uit de huidige EU-wetgeving aan te pakken. Meer specifiek is de actie van de Commissie gericht op het gebrek aan preventieve maatregelen, de effectieve handhaving van het mechanisme voor betalingsachterstand, het ontbreken van een maximale betalingstermijn en de vergemakkelijking van de toegang van kmo's tot verhaalmechanismen.

2.3. Volgens het Payment Report 2023 van Intrum is de gemiddelde betalingstermijn in B2B-relaties 41 dagen, met een gemiddelde werkelijke betalingstermijn van 56 dagen. De gemiddelde betalingstermijn in de publieke sector is 52 dagen, terwijl de daadwerkelijke betaling gemiddeld 69 dagen in beslag neemt.

2.4. Hoewel de toegang tot financiering van lidstaat tot lidstaat verschilt ([1]), blijft het een aanzienlijke last voor economieën en bedrijven die te maken hebben met structurele tekortkomingen en/of meer blootstaan aan economische crises.

2.5. De wereldwijde stijging van de rentetarieven in de banksector heeft een spiraaleffect gehad op de liquiditeitsproblemen van bedrijven en kmo's, met name van bedrijven die een investeringsplan uitvoeren. Bovendien zijn het niet alleen de nominale rentestijgingen, maar ook de renteverschillen die de bedrijfsprestaties verstoren, vooral voor kmo's.

3. **Algemene opmerkingen over het voorstel voor een verordening betreffende de bestrijding van betalingsachterstanden**

3.1. Het gecombineerde effect van hoge energie- en grondstofkosten en de terugbetaling van leningen die nodig waren om de economische activiteiten tijdens de COVID-19-pandemie in stand te houden, heeft het belang van tijdige betalingen radicaal veranderd, vooral voor Europese kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's). Terwijl overheden en grote bedrijven hun klanten- en leveranciersportefeuille kunnen differentiëren, zijn kmo's afhankelijk van een beperkt aantal klanten, financiële volumes en reserves en opereren ze meestal op regionaal en lokaal niveau. Het verschil in onderhandelingsmacht tussen partijen is echter slechts een van de redenen voor betalingsachterstand: de inefficiënte afdwingbaarheid van bestaande regels vormt een groot obstakel voor schuldeisers, die geneigd zijn hun rechten niet uit te oefenen om hun zakelijke relatie met de schuldenaar te behouden.

3.2. De situatie is nog verergerd door de uitzonderlijk hoge inflatie en de daaruit voortvloeiende renteverhogingen, hetgeen investeringen ondermijnt. In tijden van economische onrust verslechteren de betalingsvoorwaarden omdat ondernemingen hun kasstroom en reserves veilig moeten stellen. In tegenstelling tot grote bedrijven hebben kmo's beperkte toegang tot bankleningen ([2]). Betalingsachterstanden fungeren voor sommige van deze ondernemingen dan ook als tijdelijke financieringsbron en helpen hen om liquiditeitstekorten op te vangen. Het EESC steunt derhalve het voornemen van de Commissie om de kasstromen voorspelbaarder te maken, maar plaatst vraagtekens bij de door de Commissie voorgestelde oplossing.

3.3. Het EESC erkent dat het domino-effect van vertraagde betalingen niet alleen gevolgen heeft voor de soepele werking van de dagelijkse activiteiten van bedrijven. De cultuur van laattijdig betalen, die per lidstaat en sector verschilt, belemmert ook de investeringsplanning van bedrijven voor de lange termijn.

([1]) Europese Centrale Bank Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area — October 2022 to March 2023.
([2]) "Delay now, pay later — why SMEs must not put off investing in innovation and greening", oecdcogito.blog.

3.4. In haar effectbeoordeling erkent de Commissie dat het onmogelijk is om de sociale gevolgen van betalingsachterstanden te kwantificeren ([3]). Een dergelijke praktijk is echter schadelijk voor eigenaren van kleine bedrijven, hun gezinnen en hun werknemers en heeft ernstige gevolgen voor de betaling van nutsvoorzieningen, huur en leningen, maar ook voor hun moreel en productiviteit. Bovendien verklaart de helft van de bedrijven (48 %) dat een snellere betaling hen zal helpen om meer werknemers in dienst te nemen ([4]).

3.5. Na de goedkeuring van de richtlijn betalingsachterstand (Richtlijn 2000/35/EG) in 2000 en de eerste herziening daarvan met Richtlijn 2011/7/EU, werd het bewijs van oneerlijke betalingspraktijken bij alle betrokken actoren (overheidsdiensten, grote ondernemingen en kmo's) steeds duidelijker, met name in het geval van betalingen van overheidsdiensten aan ondernemingen ([5]).

3.6. Het EESC erkent dat de huidige Richtlijn 2011/7/EU zich in de loop der jaren over het algemeen heeft bewezen. Ze heeft sterk bijgedragen aan het verbeteren van de betalingsmoraal, het vergroten van het bewustzijn over de kwestie en het waarborgen van een eerlijker bedrijfsklimaat. Toch is er ook vandaag nog sprake van betalingsachterstanden en het EESC erkent dat hier doeltreffend tegen moet worden opgetreden. Het EESC acht het dan ook raadzaam om na te gaan hoe de handhaving kan worden aangescherpt en hoe de betalingscultuur kan worden verbeterd. Net als bij elke andere verandering in de regelgeving moet dit evenwel oordeelkundig worden benaderd, vooral als het gaat om privaatrechtelijke regels.

3.7. Dit jaar bedraagt de gemiddelde betalingstermijn in B2B 41 dagen, en 52 dagen in de publieke sector. De werkelijke betalingstermijn in B2B is 56 dagen, drie dagen meer dan vorig jaar, maar nog altijd veel korter dan de werkelijke betalingstermijn in de publieke sector, die 69 dagen bedraagt. Hieruit blijkt duidelijk dat er niet zozeer een probleem is met de betalingstermijnen zelf, als wel met de naleving ervan. Het EESC is derhalve van mening dat de Commissie met haar voorstel probeert het probleem van lange betalingstermijnen aan te pakken, en niet dat van betalingsachterstanden, door overdreven beperkende maatregelen in te voeren, in plaats van het huidige handhavingskader te verbeteren met effectievere regels.

3.8. Het EESC benadrukt dat de relevantie van betalingsachterstanden sterk verschilt van lidstaat tot lidstaat ([6]) en van sector tot sector. De Commissie had derhalve de mogelijkheid om de bestaande richtlijn te wijzigen verder moeten evalueren en — in geval van significante wijzigingen — eerder moeten kiezen voor een herziene richtlijn (een zogeheten herschikking). Dit zou voorkomen dat alle entiteiten, ongeacht hun grootte en machtsverhoudingen, worden getroffen. De nieuwe regels moeten gericht zijn op het scheppen van een eerlijker klimaat voor kmo's, die behoefte hebben aan steun. In de praktijk zullen de voorgestelde regels kmo's echter de flexibiliteit ontnemen die zij van hun zakenpartners verlangen en hun onnodig strenge voorwaarden opleggen.

3.9. De actie van de Commissie om tijdige betalingen te bewerkstelligen, mag de mogelijkheid van de partijen die betrokken zijn bij de onderhandelingen over contracten om langere betalingstermijnen overeen te komen, niet in gevaar brengen. Het EESC benadrukt dan ook het belang van flexibele onderhandelingen bij het vaststellen van betalingsvoorwaarden en maakt zich ernstig zorgen over het voorstel van de Commissie. In feite elimineert de voorgestelde limiet van dertig dagen de contractuele vrijheid tussen ondernemingen. Ondanks de flexibiliteit die ondernemingen tegenwoordig hebben — vrijheid om te onderhandelen over de betalingstermijn — betalen ze veel eerder dan de publieke sector, die een limiet van zestig dagen hanteert. Inmenging in de contractvrijheid lijkt hier niet gerechtvaardigd en zou onevenredig zijn ten opzichte van de realistisch te verwachten voordelen.

3.10. In dit verband verwijst het EESC naar de resultaten van de openbare raadpleging van de Commissie ([7]), waaruit duidelijk blijkt dat de respondenten (29 % van de respondenten) de voorkeur geven aan handhaving van de huidige regels inzake betalingstermijnen. Bovendien gaven verschillende belanghebbenden aan dat ze tegen het beperken van de contractvrijheid zijn door voor "*Andere opties*" te kiezen. Tot slot verwijst het EESC naar de in juli 2023 gepubliceerde resolutie van het Europees Parlement over de staat van de kmo-Unie, waarin erop wordt gewezen dat het zaak is om "*betalingsachterstanden […] aan te pakken, en tegelijkertijd te zorgen voor een evenwichtige aanpak die de contractvrijheid in stand houdt*" ([8]), een punt dat in zijn ogen van cruciaal belang is.

3.11. Het EESC is het ermee eens dat de procedure voor verificatie of aanvaarding van goederen of diensten niet langer mag duren dan dertig dagen vanaf de datum van ontvangst van de goederen of diensten. Het wijst er echter op dat dit voor sommige ondernemers een probleem zal vormen vanwege de technische aspecten van hun goederen. Een sectorale aanpak dient zorgvuldig te worden gemonitord, rekening houdend met de asymmetrische blootstelling van sommige economische sectoren.

([3]) SWD(2023) 314 final, effectbeoordeling punt 227, blz. 58.
([4]) Intrum 2022 — Annual and Sustainability Report 2022 — Long-term credit management for a sound economy.
([5]) Zoals de Europese Commissie meldt, doen overheidsdiensten er in sommige lidstaten gemiddeld honderd dagen over om hun facturen te betalen, met pieken die dit cijfer aanzienlijk kunnen overschrijden: "Late payment: Commission refers Italy to Court of Justice for failing to ensure suppliers are paid on time".
([6]) In het verslag van de Commissie over de evaluatie van de prestaties van kmo's wordt erop gewezen dat er tussen de lidstaten grote verschillen bestaan in de uitvoering van de huidige richtlijn betalingsachterstand, waarbij wordt benadrukt dat betalingsachterstand een vorm van financiering tegen nultarief aan het worden is. Het document is beschikbaar op: Annual Report on European SMEs 2022/2023.
([7]) Betalingsachterstand — actualisering van de EU-regels.
([8]) TA(2023)0294.

3.12. Het EESC erkent dat een van de belangrijkste tekortkomingen van de huidige richtlijn is dat een duidelijke definitie van "kennelijk onbillijk" ontbreekt, en dat de rechter dit begrip moet interpreteren. De dubbelzinnige bepaling heeft in de loop der jaren voor problemen gezorgd, omdat ondernemingen de ruimte kregen om af te wijken van de "referentie" van 30 dagen die bij B2B-relaties kan worden verlengd tot een betalingstermijn van meer dan 60 kalenderdagen. In dit verband neemt het EESC kennis van het voornemen van de Commissie om dit begrip te vervangen door een lijst van praktijken die krachtens artikel 9 van het voorstel voor een verordening nietig zijn.

3.13. Vanuit juridisch oogpunt is artikel 9 echter onmogelijk te handhaven. De reden hiervoor is dat het onmogelijk is om praktijken zoals "het opzettelijk uitstellen of verhinderen van het tijdstip van verzending van de factuur" nietig te verklaren (artikel 9, lid 1, onder d)). Bovendien is het EESC in overeenstemming met paragraaf 3.9 van mening dat de verwijzingen naar betalingstermijnen in B2B-transacties uit artikel 9, lid 1, onder a), moeten worden geschrapt, aangezien dit iets is dat uitsluitend door de contractpartijen moet worden overeengekomen.

3.14. Hoewel het EESC de voordelen van de invoering van nationale handhavingsinstanties ziet, is het van cruciaal belang dat wordt gewaarborgd dat zij correct en efficiënt functioneren. Derhalve moeten deze autoriteiten objectief en onafhankelijk te werk gaan en maximale vertrouwelijkheid waarborgen bij de behandeling van commercieel gevoelige informatie van zowel ondernemingen als overheidsdiensten. Tot nu toe zijn de nationale autoriteiten er niet in geslaagd ervoor te zorgen dat de handhavingsmechanismen goed werken, vooral bij G2B (Government to Business)-transacties. Gezien de aantoonbaar chronische betalingsachterstanden van overheidsdiensten aan bedrijven maakt het EESC zich zorgen over de handhavingscapaciteit van overheidsinstanties ten opzichte van andere overheidsinstanties die tot dezelfde bestuursstructuur behoren.

3.15. Veel ondernemingen in de sociale economie behoren tot de marktdeelnemers die veel te lijden hebben onder betalingsachterstanden van overheidsdiensten. De kwestie wordt nog relevanter als men bedenkt dat — in veel gevallen — dergelijke ondernemingen de publieke sector als enige klant hebben voor het leveren van sociale bijstand, onderwijs en opleiding. Aangezien er geen particuliere markt is voor dergelijke ondernemingen, zijn ze extra kwetsbaar omdat ze geen alternatieven hebben voor openbare aanbestedingen.

3.16. Laattijdige betalingen behoren dan ook tot de factoren die de deelname van kmo's aan openbare aanbestedingen ontmoedigen. Het door de Commissie gepresenteerde bewijs wijst op het gebrek aan tijdige betalingen bij overheidsdiensten. Het EESC is dan ook ingenomen met de voorgestelde betalingstermijn van dertig dagen voor G2B-transacties. Overheden moeten het goede voorbeeld geven, omdat ze een essentiële partner voor bedrijven zijn. De nieuwe verordening suggereert een betere bescherming van onderaannemers bij openbare bouwwerkzaamheden door van aannemers te verlangen dat zij aan de aanbestedende diensten (of entiteiten) bewijzen dat zij hun rechtstreekse onderaannemers hebben betaald. Dit zal enorme gevolgen hebben voor leveranciers die betalingen van de aanbestedende dienst gebruiken om onderaannemers te betalen.

3.17. Het EESC moedigt de medewetgevers aan om te kijken naar andere dan de in artikel 4 vermelde manieren om ervoor te zorgen dat onderaannemers bij de gunning van overheidsopdrachten tijdig worden betaald. Van de aannemer eisen dat hij zijn rechtstreekse onderaannemers voorafgaand aan of samen met het betalingsverzoek betaalt, druist in tegen het beoogde doel, namelijk ervoor zorgen dat iedereen in de waardeketen wordt betaald binnen een tijdsbestek dat een gezonde kasstroom mogelijk maakt. Het Commissievoorstel in zijn huidige vorm houdt duidelijk het risico in dat de aannemer verplicht wordt om de werkzaamheden voor te financieren. Om ervoor te zorgen dat onderaannemers tijdig worden betaald, stelt het EESC voor dat de hoofdaannemer uiterlijk een maand na ontvangst van de betaling door de overheid een verklaring dient af te geven dat de onderaannemers binnen 30 dagen na ontvangst van de betaling door de overheid zijn betaald.

3.18. De nieuwe bepalingen in de artikelen 5 en 6 — die gebaseerd zijn op de artikelen 3 en 4 van de huidige richtlijn — zijn een stap in de richting van de doelstelling van een cultuur van stipte betalingen. Oneerlijke betalingspraktijken omvatten vaak het ten onrechte kwijtschelden van de rente zolang het onderliggende bedrag wordt betaald. Door de betaling van achterstandsrente automatisch verschuldigd te maken, worden schuldenaars aangemoedigd om de in het contract vastgelegde termijnen na te komen. In artikel 5, lid 3, wordt bepaald dat "de schuldeiser (…) geen afstand (kan) doen van zijn recht op interest voor betalingsachterstand". Het EESC begrijpt dat het de bedoeling is om kmo's aan te moedigen betaling van interest te vragen, maar vreest tegelijkertijd dat het ontzeggen van de mogelijkheid om van dit recht af te zien problemen zou kunnen opleveren voor kmo's die schuldenaar zijn.

3.19. Wat het nieuwe voorgestelde forfaitaire bedrag van 50 EUR betreft, is het EESC van mening dat evenredigheid met het transactiebedrag voor ogen zou moeten worden gehouden.

3.20. Het EESC is het eens met de oproep van de Commissie aan de lidstaten om kmo's aan te moedigen digitale hulpmiddelen te gebruiken om tijdige betalingen te vergemakkelijken en toegang te krijgen tot opleidingen voor kredietmanagement. Aangezien kmo's vaak niet over financiële en digitale geletterdheid beschikken, moeten de lidstaten nauwer samenwerken met de sociale partners en de kamers van koophandel en industrie om beste praktijken te verzamelen en ondernemingen en hun werknemers hierin op te leiden. Gezien de beperkte beschikbaarheid van de financiële middelen die voor dergelijke opleidingen moeten worden uitgetrokken, moeten bedrijfsorganisaties steun en middelen krijgen om bedrijven op dit gebied op te leiden. Dit mag niet als staatssteun worden beschouwd.

3.21. Het EESC staat volledig achter artikel 16 en benadrukt hoe belangrijk het is dat bestaande belemmeringen, zoals de complexiteit van het inleiden van gerechtelijke procedures tegen schuldenaren, zoveel mogelijk worden weggenomen. In het licht van dergelijke langdurige en dure gerechtelijke procedures moeten vrijwillige bemiddeling en andere vormen van vrijwillige alternatieve geschillenbeslechting door de lidstaten worden aangemoedigd om betalingsgeschillen snel op te lossen.

4. **Specifieke opmerkingen**

4.1. De doelstellingen van de Commissie zouden ook de systematische uitvoering van vrijwillige processen voor elektronische facturering en overmakingen moeten omvatten, om zo te zorgen voor meer rechtszekerheid door middel van elektronisch bewijs. Gezien het precaire economische kader waarmee kmo's momenteel worden geconfronteerd, moet de invoering van digitale betalingspraktijken niettemin door de Commissie en de lidstaten worden ondersteund en vergemakkelijkt. Bovendien moet de invoering ervan binnen het bereik van alle bedrijven liggen. Het EESC pleit voor een gefaseerde invoering, zodat kmo's de tijd krijgen om de kennis en financiële middelen te verwerven die nodig zijn om toegang te krijgen tot dergelijke hulpmiddelen.

4.2. Het EESC is ingenomen met de poging van de Commissie om het gebrek aan officiële gegevens over betalingsachterstanden in Europa aan te pakken en wijst op de noodzaak om goede praktijken op Europees niveau uit te wisselen door de rol van het EU-waarnemingscentrum voor betalingsachterstand te versterken. Het EESC is ook van mening dat het waarnemingscentrum de periodiek door de lidstaten geproduceerde informatie en gegevens moet verzamelen, in samenwerking met de nationale handhavingsinstanties (of andere bevoegde autoriteiten) en particuliere onafhankelijke onderzoekscentra om de doeltreffendheid van de verordening te evalueren. In ieder geval zou dit geen extra rapportageverplichting voor ondernemingen met zich mee mogen brengen.

4.3. Het EESC benadrukt de externe dimensie van het voorstel. Strikte voorwaarden voor betalingstermijnen kunnen mogelijk gevolgen hebben voor handelstransacties binnen de eengemaakte markt en bedrijven ertoe aanzetten hun activiteiten buiten de EU voort te zetten. Het zou gemakkelijker zijn om in zee te gaan met leveranciers uit derde landen die langere betalingstermijnen mogen aanvaarden. Dit kan een potentiële bedreiging vormen voor het concurrentievermogen van Europa en moet worden vermeden.

4.4. Het EESC stemt ermee in dat handelstransacties die na de datum van inwerkingtreding van deze verordening moeten worden betaald, onder de bepalingen ervan vallen. Deze bepaling zou echter alleen van toepassing mogen zijn als het betreffende contract na de datum van toepassing is ondertekend. Het EESC acht dit noodzakelijk om zowel ondernemingen als overheden een stabiele overgang te bieden van het huidige rechtskader naar het in de verordening voorgestelde kader.

4.5. De betalingsprestaties van de overheidssector aan contractanten in de particuliere sector worden gecontroleerd, geanalyseerd en periodiek herzien, niet alleen op basis van nationale programma's en hervormingen, maar ook via de bredere deelname van vertegenwoordigers van de sociale partners en kamers van koophandel aan de effectbeoordeling en het evaluatieproces stroomopwaarts en -afwaarts.

4.6. De sociale partners en kamers van koophandel kunnen een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van geschikte instrumenten voor de opleiding en educatie van de samenleving in bredere zin over financiële kwesties, en van instrumenten en andere procedures die financiële geletterdheid helpen bevorderen, aangezien zij beter op de hoogte zijn van de behoeften en tekortkomingen van hun eigen sectoren.

Brussel, 17 januari 2024.

Voorzitter van het
Europees Economisch en Sociaal Comité

Oliver RÖPKE